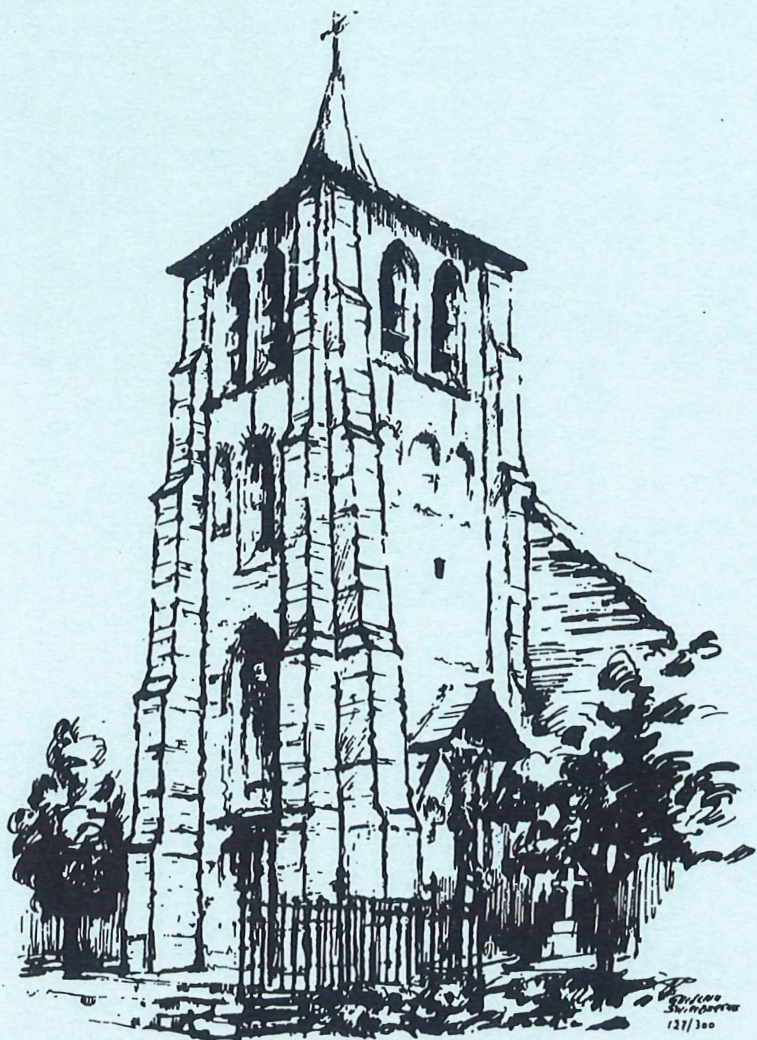

ZILLEGHEM

DECEMBER 1998 - 19de JAARGANG - Nr 4

ZILLEGHEM

HANDELINGEN VAN DE KRING
VOOR HEEMKUNDE EN GESCHIEDENIS
"PASTOOR RONSE"

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

INHOUD

Denys Bertrand	Guido Gezelle en zijn Loppemse relaties: A. Charles van Caloen	119
Arnou Patrick	Loppem en de eerste oprichting van Groot-Brugge (1942-1944)	139
Deceuninck Victor	Een vondeling in Zedelgem	155
	Inhoud 19de jaargang	156

DECEMBER 1998 - 19de JAARGANG - Nr 4

REDACTIE EN BEHEER

Bertrand Denys	Klaprozenlaan 13, Loppem
Patrick Arnou	B.J. Lievensstraat 12, Zedelgem
Johan Braet	Wantestraat 136, 8310 Assebroek
Géry Cappon	Patrijzenhoek 9, Zedelgem
Victor Deceuninck	Groenestraat 29, Zedelgem
Filip Demeyer	Aartrijksestraat 18, Aartrijke
Jef Depuydt	Ernegemsestraat 6, Aartrijke
André Ramon	Prof. Nelisstraat 20, Aartrijke

Lidmaatschap: 300 F

Rek. 001-0771018-41 of 738-1172056-27

Heemkundige Kring "Pastoor Ronse"

Zedelgem

Studies verschenen in "Zilleghem" of uittreksels daarvan, mogen niet gebruikt noch aangehaald worden zonder te verwijzen naar dit tijdschrift en de auteur.

Volledige artikels of belangrijke delen mogen niet overgenomen worden zonder toelating van de auteur.

Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikels.

Verantw. Uitgever: Bertrand Denys, Klaprozenlaan 13, 8210 LOPPEM

GUIDO GEZELLE EN ZIJN LOPPEMSE RELATIES

Bertrand Denys

A. CHARLES VAN CALOEN

1. Gezelle en Loppem

Waarschijnlijk begint het nu stilaan tot iedereen door te dringen dat 1999 Gezellejaar wordt. Het zal dan immers 100 jaar geleden zijn dat de dichter overleed (27 november 1899), in het huis dat hij als geestelijk directeur van het Engels Klooster te Brugge pas sinds enkele maanden bewoonde.

Het is merkwaardig er eens de catalogus van de brieven aan Gezelle in het Gezellearchief van de Stedelijke Bibliotheek van Brugge (verder G.A.B.) op na te slaan. Onder de talrijke correspondenten van Gezelle komen ook enkele Loppemnaren voor: Charles van Caloen en zijn echtgenote Savina van Caloen-de Gourcy, Joseph van Caloen (de later mgr. Gérard van Caloen O.S.B., stichter van de abdij van Zevenkerken), Ernest van Caloen (later schepen van Brugge en vader van Lodewijk van Caloen die op 9-jarige leeftijd stierf en begraven ligt in de kapel van de familie van Caloen in de Loppemse parochiekerk (Gezelle schreef voor de jonge Lodewijk een aandoenlijk rouwgedicht), Conrad Wyseur (pastoor van Loppem 1893-1919).

In dit artikel willen wij echter ook de gedichten onder de aandacht brengen die Gezelle voor bovengenoemde personen schreef.

2. De sociaal-economische en politieke situatie in de Brugse regio tussen 1860 en 1870.

Brugge en zijn arrondissement werden in de zestiger jaren van de vorige eeuw afwisselend vertegenwoordigd door katholieke of liberale verkozenen. Het politieke veld lag er verscheurd bij. Bij de katholieken dirigeerden adel en clerus (o.l.v. de Brugse bisschop) het politieke orkest, bij de liberalen domineerden sterke figuren als Jules Boyaval en Paul Devaux het strijdtoneel.

Met de installatie van Boyaval als burgemeester van Brugge in 1854 startte een jarenlange politieke overheersing van de liberale partij. Op nationaal vlak hadden de liberalen het bestuur alleen in handen sinds 1848, het jaar van de Parijse opstand. Het zogezegde "unionisme" had hiermee blijkbaar afgedaan.

Die liberalen leken al gauw een anti-klerikale, kerkenvriendelijke koers te willen varen, wat zich uitte op het wetgevende vlak: laïcisering van de staat. De wetsontwerpen over de bevoegdheid van de kerkfabrieken en de laïcisering van de kerkhoven joegen de kerkelijke overheid in de gordijnen. De katholieke Mechelse congressen (1863-'64-'67) mobiliseerden de katholieken. Vooral de liberale katholieken kwamen daaruit versterkt naar voren. Toch leken in ons bisdom de ultramontanen (o.l.v. de bisschoppen Malou en Faict) het hoge woord te blijven voeren. Zij wensten voor alles de "klok van Rome" (de paus) te laten horen.

Alhoewel Brugge er verpauperd bijlag (Bruges la morte), bleef de Brugse katholieke bovenlaag (adel en hogere clerus) het economisch liberalisme aankleven. Alleen de "caritas" (liefdadigheid) was de oplossing voor het sociale vraagstuk. De grondadel leek niet bereid tot grondige hervormingen in de sociaal-economische we-

reld, terwijl de liberalen (Brugse burgerij) uitkeken naar een economische opleving van de stad Brugge en zijn omgeving. De Brugse liberale voormannen waren niet zo doctrinair en anti-klerikaal als de nationale Frère-Orban, Bara of Van Humbeeck.

Volgens prof. Van Eenoo trachtte Boyaval "samen met zijn liberale vrienden de industriële achterstand van Brugge in te halen en zijn opvattingen inzake vrijheid, onderwijs en cultuur door te drukken. Hij stimuleerde de vestiging van nieuwe industrieën; het schoolwezen, vooral dat voor meisjes, kreeg een voorkeurbehandeling; een protserige schouwburg moest een gore sloppenbuurt vervangen; hij liet de stadsgebouwen restaureren. Met het werk kwam geleidelijk het vertrouwen terug."

Tegen deze opstanding van de burgerij stak de toestand waarin het gewone volk verkeerde echter schril af. Cholera maakte de toestand van deze laatsten in het midden van de zestiger jaren alleen maar erger. Toch waarschuwde bisschop Malou van Brugge (broer van de politicus!) voor de verkiezingen van 1863 in zijn herderlijke brief: *"Wie voor de katholieke of conservatieve kandidaten stemt, stemt voor de Katholieke Kerk en voor haar rechten en vrijheden. Wie tegen deze kandidaten stemt, stemt tegen de Kerk en ondermijnt haar rechten en vrijheden. Hier mag geen dubbelzinnigheid zijn."* (Herderlijke brief van bisschop Malou, 8 mei 1863).

Van enige materiële bezorgdheid voor de laagste klassen viel hier dus niets te merken.

In die tijd bestond er geen stemplicht en diende een kiezer een zekere kiescijns (belasting) te betalen. Voor 1848 bedroeg dit 63,48 fr, erna 42,32 fr. Dit betekende een verdubbeling van het aantal kiezers (1998 in het arrondissement Brugge).

3. De politieke publicaties: “t Jaer 30” en “De Westvlaming”

Die kiezers moesten natuurlijk aangezet worden hun stem uit te brengen op één van de twee partijen. De liberalen startten met een weekblad: “De Westvlaming” (1863).

Op 9 juni 1863 startte het bisdom Brugge met het “Kiesgazetje voor het arrondissement van Brugge”. Medewerker: Guido Gezelle, die al zijn sporen verdiend had in “Reinaert de Vos” waarin hij de Brugse verkiezingen had gehekelde als “een mastklemming”. Doel van het blad: *“Sedert twintig jaren zijn de liberalen het land meester geworden, omdat gij wel gewild hebt, omdat gij uwe pligten en uwe magt niet genoegzaam gekend en uitgeoefend hebt. Die pligten en die magt, zullen wij u leeren. Geene vijandschap, geen- en uitval tegen wie het zijn moge, zult gij ooit in het Gazetje vinden...”* Als de strijd wel eens zal oplaaien, zal die nobele gedachte gauw vergeten zijn!

In 1863 veroverden de Brugse katholieken 1 van de 3 parlamentszetels, maar de liberalen lieten de verkiezingen ongeldig verklaren (wat in de 19de eeuw schering en inslag was). Op 12 januari 1864 veroverden de katholieken de drie Brugse zetels in het Parlement. Een gevolg van de journalistieke steun? Waarschijnlijk wel, want het bisdom verzocht Gezelle nu een vast weekblad te lanceren als propagandamiddel voor de katholieke partij: “t Jaer 30”.

Algauw kon het blad zijn kracht bewijzen. Op 11 augustus 1864 werd het Parlement ontbonden. De verkiezingen brachten de 3 Brugse zetels echter weer in het liberale kamp. “t Jaer 30” verscheen maar pas sinds 17 juli 1864 als *“Politike wegwijzer voor treffelijke lieden”*. De naam van het weekblad verwees duidelijk naar het jaar 1830, toen een nieuwe grondwet de katholieken veel

vrijheden en steun had gegarandeerd, die nu door de liberalen in het gedrang waren gekomen. Zij predikten atheïsme en onkerkelijkheid en meenden dat het volk bevrijd moest worden van het juk van oude geloofstradities.

“t Jaer 30” besteedde aandacht aan lokale tradities, volkse feesten, de volkstaal... en dit sloeg duidelijk aan, want al gauw werd het blad één van de meest (voor)gelezen Vlaamse politieke bladen. Vergeet hierbij niet dat op dat ogenblik 53 % van de Vlamingen analfabeet was. Het blad werd dan ook dikwijls voorgelezen in een herberg.

<p>1ste Jaer. — N° 10.</p>	<p>ZONDAG 18 SEPTEMBER 1864.</p>	
<p>De blad verschijnt den Zondag. PARIS VAN JAER 3-50 FRANCS. vooraf betaalbaar. Een nummer, 10 centimes. Binnen en gelien vragery te worden.</p>	<p>'T JAER 30</p>	<p>De beschryvinge betelinge, enz. gelykeden op het boreel van dit blad Grootlystentel, N° 43, te koop by alle postkantieren des heils, mits een verkoopling van Excusatien Prijs der wakenclingingen 30 centimes den drukregt.</p>
<p>OF</p> <p>POLITIKE WEGWYZER VOOR TREFFELYKE LIEDEN.</p> <p>« De Vlamingen zyn gebrouwe onderdanen — maer — zy verdragen GEEN slaverny » (Keizer Karel).</p>		
<p>Wij ontvagen geduriglyk van alle kanten klagten wegens het bestellen van 't Jaer 30. Wy hebben ons by den heer Directeur van den Brievenpost te Brugge begeven en wy mogen verzekeren dat al onse gazetten des Zaterdag, ten 6 1/2 ure ten laetsten, van Brugge vertrekken; die zelfde gazetten moeten dus des Zondags morgens, voor 10 ure, alom besteld worden. Indien een onzer geabonneerde zyn blad op die uer niet ontvangt, wy verzoeken hem vriendelyk van het ons te laten weten, ons ten zelfden tyde het bandje op-</p>	<p>pligten; dat vragen de menschen; ik heb zelfs boeren zeggen dat er sommigen gevallen waren: ik antwoorde: Mynheeren! In te Roomse gelyk elders: men wordt er bekoord en men valt er ook, maer te Roome, meer als overal elders, als men gevallen is men slact waer op. (Ue loer-koorders klakken al op Anne Aanden). Ah! kostel gy met my 'nen keer maer Frascati gaten wandelen! en daer de bibliotheken bezoeken, daer soude gy onse jonge soldaten vinden, waer van onse vjanden soo veel kwaed uitsluitken; 't zyn er soo vele die komen studeren, dat het gelyk een seminarie is. Ja, se kwytken bunne christelyke pligten; daeroboven, is 't dat se iverser toevallen waer 't genootschap van sint Vincen-tius-a-Paulo niet bestaet, se vragen een den</p>	<p>van de zaken, die ooren goddienst aengaan, te spreken!</p> <p style="text-align: center;">Men oude historie.</p> <p>Daer is niet niereu onder de son, en die oude historie van dien veat die geen religie had en geeine ecomoorryk kwetken zyer vrouw had gemakt en die daerom allyd, als by 't boescht, een endeke patrooster uft zynen zak liet hangen, die historie gebeurt alle dagen op niereu; by 't voorebed met ons konvernement: Het sei met al zyne magt het werk voort dat se te ach-tien euren en niet hebben kunnen gedeen krygen, te weten, de II. Kerke, het schipke van Petrus, in den good boeren; veel menschen hebben</p>

Elke zaterdagochtend kwam het krantje van de handpers van de bescheiden drukker des bisdoms Vandenberghe-Denaux, gevestigd aan de Gruuthusestraat te Brugge. Het kostte 10 cent. en verscheen aanvankelijk in een oplage van 1.000 exemplaren. De kopers van het blad behoorden tot de plattelandsnotabelen, onder wie de clerus en de adel. Toen de oplage steeg tot 2.500 exemplaren (1869), moet het blad wel een 50.000 mensen bereikt hebben. Be-

doeling was in elk geval de cijnskiezers uit die tijd aan te kunnen spreken. Eén stem was toen van een ongewoon hoog belang!

Guido Gezelle die toen onderrector was van het Engelse seminarie te Brugge, kon beschikken over een honderdtal medewerkers uit alle hoeken van de provincie. Gezelle zelf verborg zich achter zijn rubrieken "Mijn Spreekkamerke" en "Mijnheer van 't Jaer 30".

Politieke thema's die toen geregeld de pers haalden (ook "'t Jaer 30"), waren de dood van Leopold I en de opvolging door Leopold II (1865-1866), de Mexicaanse kwestie (met "Slokop" Napoleon III van Frankrijk en keizerin Charlotte, dochter van Leopold I) en de Luxemburgse kwestie.

De gematigde toon die Gezelle aanvankelijk aansloeg, veranderde naarmate de heftigheid van de artikelen in de liberale "Westvla-ming" toenam.

En de Brugse bisschop loofde 't Jaer 30 en zijn hoofdredacteur Gezelle, zelfs vanuit Rome.

4. De katholieke voorman Charles van Caloen.

Tot de Brugse katholieke politieke elite van de zestiger en zeventiger jaren van de vorige eeuw behoorde Charles van Caloen-de Gourcy. Hij was de tweede zoon van Joseph-Bernard van Caloen en Marie de Potter (nicht van de liberale revolutionair van 1830 Louis de Potter!). Zij bewoonden het classicistische kasteel van Loppem op het pastoriegoed. Charles echter werd geboren in het winterverblijf der van Caloens aan de Brugse Dijver (het huidige Groeningemuseum) op 30 augustus 1815 en had als dooppeter zijn oom Charles van Caloen (dit l'Espagnol) en als doopmeter zijn grootmoeder de Potter Droogenwalle (geb. Cathérine Maroux d'Opbrakel). Zijn middelbare studies deed hij aan het Roeselaarse kleinseminarie en rechtsstudies aan de Leuvense universiteit, waar

321
2,5
-1

hij de latere Mgr. Jan Faict leerde kennen. Een dubbel cataract teisterde zijn ogen. Een unieke, geslaagde operatie in Parijs zou later echter soelaas brengen. Dat verhinderde hem niet in 1847 in Assesse (prov. Namen) te trouwen met gravin Savina de Gourcy-Sérainchamps (17 juli 1825 - 7 sept. 1912).

In 1848 werd Charles van Caloen burgemeester van Loppem, waar hij Charles de Schiere de Lophem opvolgde (hij zal het blijven tot 1866, wordt niet herkozen, maar vanaf 1870 kaapt hij opnieuw de burgemeesterssjerp weg en dit tot 1890).

Erfgenaam van het Loppemse buiten (zijn oudere broer Louis was jezuïet geworden), sloopte Charles van Caloen het kasteel van Loppem en liet er in 1858-1862 een model van een neogotisch kasteel optrekken, doordesemd als hij was van het Engelse katholieke reveil en de neogotiek van A.W. Pugin.

Het gezin van Caloen-de Gourcy kreeg vijf kinderen:

Maria (01.06.1848 / 07.10.1825) werd karmelietes in Brussel,

Savina (25-03-1850 / 17.02.1951) huwde Alexander Gilles de Pélichy uit Izegem,

Joseph (12.03.1853 / 16.01.1932) werd benedictijn in Maredsous (dom Gérard O.S.B.) en stichter van de abdij van Zevenkerken,

Albert (07.07.1856 / 03.12.1933) erfde het groot kasteel, werd doctor in de rechten, burgemeester van Loppem, katholiek provincieraadslid voor Torhout en huwde Marie-Thérèse van Ockerhout (dochter van Léon),

Ernest (11.11.1859 / 06.01.1937) werd ook doctor in de rechten en liet zich verkiezen tot katholiek provincieraadslid voor Brugge en werd schepen en dienstdoende burgemeester van Brugge.

Charles van Caloen was in 1865 ere vice-voorzitter van het Centraal comité van St.-Pieterspenning van het bisdom Brugge (steun

Senator Charles van Caloen

(Uit: Mgr. van Caloen, *Lettres intimes*, Impr. E. Vercruyse-Vanhove, Bruges, 1933)

aan de paus) en voorzitter van de katholieke kring La Concorde te Brugge (1866-1894). Laatstgenoemde functie was niet zonder belang voor wie in de katholieke partij een mandaat of functie op het oog had. Charles van Caloen steunde de katholieke scholen van Loppem en Aartrijke. Als verkiesbare voor de Senaat (1865-1895) stond hij genoteerd met een belasting van 5.434,86 fr (het vereiste minimum bedroeg 2.116 fr) en bezittingen te Brugge, Loppem, Hou-tave, Ichtegem, Dudzele, Oostkamp, Oostkerke (Brugge), St.-Andries en Ramskapelle.

5. De relatie Charles van Caloen - Guido Gezelle.

De relatie tussen Charles van Caloen en Guido Gezelle dient gesitueerd in de belangstellingsfeer voor Engeland die in de vijftiger en zestiger jaren in West-Vlaanderen de kop opstak. Het Engelse katholieke reveil en de neogothiek trokken beide figuren fel aan. Vicaris Faict had Gezelle nog kunnen afhouden van een missieopdracht in Engeland door hem aan te stellen als vice-rector van het Engelse seminarie en het Engels college te Brugge. In die functies zal Gezelle wel uitgenodigd zijn op het banket dat Charles van Caloen op 19 oktober 1864 aanbood aan de pas gewijde en geïnstalleerde bisschop van Brugge Jan Faict, zijn studiegenoot te Leuven. Naast kardinaal Wiseman (die in het Engels seminarie verbleef en Gezelle ooit een blad als voorbeeld voor "t Jaer 30" had geleverd: The Universe) waren nog talrijke hoge Engelse katholieke geestelijken aanwezig.

In 1865 startte Joseph van Caloen (oudste zoon van Charles) zijn middelbare studies en werd Gezelle als leraar Vlaams aangezocht. Op voorstel van Jan Faict?

6. Verkiezing van 11 juni 1867: triomf voor Charles van Caloen.

Bijna drie jaar later, bij een tussentijdse verkiezing voor de Senaat (11 juni 1867), diende Charles van Caloen het als katholiek provincieraadslid in de politieke arena op te nemen tegen de liberale burgemeester van Brugge Jules Boyaval.

Buste van Jules Boyaval
(verz. Van den Bouwhede)

Ook deze verkiezing werd door Gezelle in “‘t Jaer 30” een “gaai-schieting” genoemd. Wie ze won, schoot “den oppergaai”. Op 15 juni 1867 kon Gezelle al de overwinning van de Loppemnaar van Caloen in een ondeugend artikel en vers verwoorden. Onder de titel “Den oppergaai is af, laridaf!” (“‘t Jaer 30”, 15 juni 1867) analyseerde hij de uitslag en vond de reden van Boyavals verlies in de uitdrijving van de capucijnen uit hun klooster op ‘t Zand (er diende plaats geruimd voor een nieuw station) naar

de Sint-Clarastraat.

Met “Toemaatje” sluit Gezelle dan zijn analyse af.

DE NAASTE GAAISCHIETINGE

*Ons Caloentje¹
Dat Capoentje
't Mag wel preusch naar Brussel gaan².
Want dat dutstje
Op zijn mutstje
Heeft nu Sjing-sjangs pluimen staan⁴
Wetten maken
Dat zijn zaken
Die hij beter zal verstaan*

*Als heer Sing-sjang
Met zijn kling klang
En zijn knikkers aanzichte aan.³
Zonder 't touwtje
Van Mevrouwtje
Is hij rechte blijven staan,
Als het Nasten⁵
Met zijn gasten
gingen al omverreslaan.*

Pas op dreef komt Guido Gezelle op 6 juli 1867, terugblikkend op de voorbije verkiezingen: "Hij heeft er gestaan".

Zijn correspondentente Mietje Meeskens uit Sint-Kruis, signaleerde een liberaal spotliedje over Charles van Caloen: "'t Is gedaan, gedaan, gedaan, Caroentje...". De tekst van het lied werd bij een "ribberol" (= liberaal) gevonden die het uit zijn zak had laten vallen. Het lied werd bij C. Van Hecke gedrukt.

HY HEEFT ER GESTAAN.

Wyze: C'est l'amour, l'amour, ...
Refrein: 't Is gedaan, gedaan, gedaan,
Caloentje⁶ krygt een buize
't Is gedaan, gedaan, gedaan,
Caloentje heeft er gestaan.

¹ Charles van Caloen

² als senator.

³ Jaknikken.

⁴ Burgemeester Boyaval van Brugge.

⁵ Hoofdredacteur van "De Westvlaming", door Gezelle "Nasten den Brill" genoemd.

⁶ Charles van Caloen.

1

De kiezers willen niet méer weten
 Van g'heel dien bucht van papenboel,
 Die 't menschdom plagen, en opeten
 't Geld van den burger, da's hun doel;
 Maar wy zullen ze temmen,
 Zy moeten nu op straat,
 Wy geven niet ons stemmen,
 Aan hunnen kandidaat.
 (Refrein)

2

Wy willen onze stem niet geven,
 Aan dat kapoentje van lophem;
 Wy willen naar Vooruitgang streven,
 Voor *Boyava*⁷ is onze stem.
 Wy lachen met de reste,
 Met g'heel het paapgespuis,
 Wy vluchten 't lyk de peste;
 Want 't is een echte kruis.
 (Refrein)

3

Wat zou Caloentje gaan vertellen,
 Den katholyken kandidaat,
 Hoe zou hy dat te Brussel stellen,
 Bij de geleerden uit 't Senaat,
 Voor Brugge waar 't een schande,
 Moest dit wel ooit geschien;
 Neen, hy moet door de mande,
 Met kop en gat en knien.
 (Refrein)

⁷ Liberaal burgemeester van Brugge, tegenkandidaat van Charles van Caloen bij de senaatsverkiezing

4

De koning die en wilt geen menschen,
 Die hunne broeders zweeren haat,
 Die 't ongeluk van and'ren wenschen,
 En dit alleen uit eigen baat,
 Wy zullen nooit verdragen,
 Dat zulk een slechte kwast
 De menschen meer kan plagen,
 Dus nagelt hem maar vast.
 (Refrein)

5

Een buize moeten wy hem geven,
 Want 't is den klop aan g'heel hun boel
 't Is voor Caloentje naar zyn leven,
 Toch in den hemel 'n schoonen stoel.
 Ons kunnen zy niet dwingen,
 Wy zyn wy Liberaal,
 Daarom durven wy zingen;
 Leve Jules Boyaval!

Refrein:
 't Is gedaan, gedaan, gedaan,
 Caloentje krygt een buize,
 't Is gedaan, gedaan, gedaan,
 Caloentje heeft er gestaan.

- Brugge, Drukk. C. Van Hecke.-

Het lied van het katholieke kamp kwam uit de pen van een "vermaarden componist" en had als titel "De knikkermande".

DE KNIKKERMANDE.

Wyze: “‘t zal wel gaan”!

Komt menschen ‘k zal ‘t u laten weten,
Waarom dat ze altyd “*papenboel*
Met cappesyntjes”⁸ willen eten.
Progres en vryheid schynt hun doel,
Maar ‘t is om ons te temmen,
Te leevren aan den Staat,
Met vryheid, recht en stemmen,
Gelyk hun kandidaat:

(Alleghelyk)

Niet te doen, te doen, te doen,
Pilatus heeft een buize:⁹
Niet te doen, te doen, te doen,
En *viva* van Caloen.

2

Ze wilden ons hunne orders geven,
En zeiden: “Sterft of stemt voor *hem*”!
Maar wy, die vry zyn, vry, wy geven
Aan die wy willen onze stem:
Wy lachen met “*den oorlog*”!
- Al Pauw Devaux¹⁰ kwam t’huis
Met *définitiven* oorlof,
Sa, vocht men om zyn’ buis?

(Alleghelyk)

Niet te doen, te doen, te doen, enz....

⁸ Verhuis voor het nieuwe station. Het klooster stond aan de Vrijdagmarkt

⁹ Allusie op de rol van Boyaval i.v.m. de Capucijnen.

¹⁰ Vooraanstaande Brugse liberale volksvertegenwoordiger. Actief sinds de Hollandse periode. Nam deel aan de Belgische revolutie; medestander van Louis de Potter (oom van Ch. van Caloen); grondwetspecialist.

3

Zy hadden 't geren gaan vertellen:
 Geen katholieke candidaat
 En durft er hem op rang meer stellen,
 Te Brugge, voor 't vry-volks Senaat:
 Maar nimmer zal die schande
 Aan onze stad geschiên,
 Dat in de knikkermante
 Wy kroopen, kop en knien.

(Allegelyk)

Niet te doen, te doen, te doen, enz...

4

Neen *die* en wilt geen vrye menschen
 Die elk in zyne vryheid haat,
 Een *lastdier* moet hy wenschen,
 Waarop men zit, en rydt en slaat:
 En zouden wy 't verdragen,
 Dat zulk een boom hier wast?
 Zou de ergste van die plagen
 Hier blyven nagelvast?

(Allegelyk)

Niet te doen, te doen, te doen, enz....

5

God wil den koning vryheid geven
 En kracht en macht om heel dien boel
 -By Henrietta¹¹? - dood te leven
 Die nestelt onder zynen stoel:
 Wy staan daarrond, en zingen:

¹¹ Vrouw van Leopold II.

Die Vlaanderen tergen zal
Zal iedereen zien springen
Lyk Jultje Boyaval!

(Allegelyk)

Niet te doen, te doen, te doen,
Pilatus heeft een buize:
Niet te doen, te doen, te doen,
En *viva* van Caloen.

't Is t' uwer eere, menheere!

Guido Gezelle omstreeks 1860

Uit de relatie tussen Charles van Caloen en Guido Gezelle is er vreemd genoeg slechts één (Franse) brief bewaard: die van 27 oktober 1870. Hierin vraagt de voorzitter van de Brugse Concorde, Charles van Caloen aan Guido Gezelle of hij nog bereid is een spreekbeurt over de stad Brugge en z'n verleden te geven op zondag 6 november 1870:

Monsieur le Vicaire,

Je profite de l'envoi des copies faites par Joseph pour vous réitérer ma demande au sujet d'une conférence à la Concorde que vous avez eu la bonté de nous promettre.

Dans l'intérêt de l'Oeuvre nous devons commencer cette année-ci de très bonne heure et comme nos autres conférenciers ne sont pas encore prêts vous me rendriez un véritable service, si je pouvais vous annoncer pour donner une conférence Flamande sur la ville de Bruges, pour le Dimanche six Novembre prochain. Ce sera magnifique commencement pour cet hiver; et je pense, comme vous avez toutes ces choses si présentes à la mémoire, que la préparation ne vous en donnera pas trop d'ouvrage.

Espérant donc, Monsieur le Vicaire, que vous pourrez vous rendre à nos vœux; veuillez recevoir, je vous prie avec tous mes remerciements l'hommage de mon respect, et de mes sentiments les plus dévoués,

*Charles B^{on} van Caloen
Lophem le 27 8bre 1870.*

Noten en bibliografie.

Voor dit artikel baseerden we ons op volgende in boekvorm uitgegeven studies en in tijdschriften of gelegenheidspublicaties opgenomen artikelen.

1. In boekvorm gepubliceerd:

- *Guido Gezelle's proza en varia*, N.V. De Standaardboekhandel Uitgeversmaatschappij, Antwerpen, s.d. (Inleiding van prof. dr. Frank Baur).
- Dr. Luc SCHEPENS: *De provincieraad van West-Vlaanderen 1836-1921*, Lannoo, Tielt-Amsterdam, 1976.
- Prof. dr. Th. LUYCKX: *Politieke geschiedenis van België*, Elsevier, Brussel-Amsterdam, MCMLXIV.

- Romain VAN EENOO: *Een bijdrage tot de Geschiedenis der Arbeidersbeweging te Brugge (1864-1914)*, Editions Nauwelaerts, Leuven-Louvain, 1959.
 - Eric VAN HOVE: *Negen Brugse burgemeesters*, Het Nieuwsblad, Brussel, 1988.
 - Koen ROTSAERT: *Brugse straten, Brugse namen*, Brugge, 1973.
 - Prof. dr. Michel CLOET (alg. leiding): *Het bisdom Brugge*, Westvlaams Verbond van Kringen voor Heemkunde, Brugge, 1984.
 - R. VAN SINT-JAN: *Guido Gezelle's avonturen in de Journalistiek*, Drukkerij-uitgeverij Lannoo, Tielt-Den Haag, 1954.
2. Artikelen in tijdschriften verschenen:
- Dr. Luc SCHEPENS: *Guido Gezelle en de verkiezingen in Brugge* in *Album A. Schouteet*, Westvlaams Verbond van Kringen voor Heemkunde, Brugge, 1973, p. 177-186.
 - Dr. J. GEENS: *Guido Gezelle als ultramontaans en volks journalist* in *Alumni*, Leuven, 16de jrg., jan. 1985 nr 1.
3. Brief Charles van Caloen aan Guido Gezelle, 27-10-1870. Gezellearchief, Sted. Op. Bib. Biekorf (correspondentie).

Bijlagen

1. In het archief van het kasteel van Loppem steekt onder het nummer IB.354bis een ongekende versie van het lied "Caloentje..." . De tekst werd door een vriend aan baron Jean van Caloen toege-stuurd.

Voor de verkiezing
 Wel Caloentje
 gij capoentje
 moet gy naar de Kamers gaan?
 Wel mijn dutsje
 op uw mutsje
 moet men dat pluimtje zien staan?

Zal Mevrouwtje
met 't touwtje
daar doen zitten en staan?

Na de verkiezing

Ons Caloentje
da Caproentje
mag nu preus naar Brussel gaan.
Want dat dutstje
op zijn mutsje
heeft nu 't Schingh-'t Schangs pluimtje staan!

2. Namen van de Loppemse kiezers voor de wetgevende kamers
en de provinciale raad: 1867 (archief kasteel Loppem, IB.352)

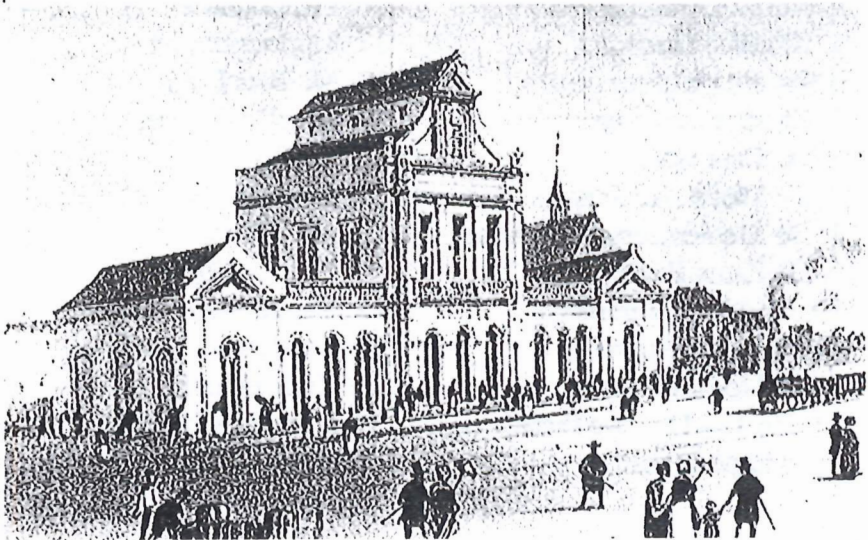
1. Adriaens Frans	15. Kint Philippe
2. Adriaens Joseph	16. Lagast Pieter
3. Blomme Frans	17. Lippens Albert
4. Braem Auguste	18. Matthys Frans
5. Coucke Auguste	19. Matthys Joseph
6. De Ceur Louis	20. Ryde Frans
7. De Meyer Jacobus	21. Strubbe - Willems Karel
8. De Meulemeester Modeste	22. van Caloen - de Gourcy
Charles
9. De Pauw Pieter	23. Vandemaele Pieter
10. Godderis Hindrik	24. Vandewalle Louis
11. Gilliodts Alphonce	25. Verhaeghe Frans
12. Gilliodts Gustave	26. Vermeersch Karel
13. Hoste - Deruwe Pieter	27. Visart Emile
14. Kimpe Joseph	

3. In "Leven van mijn ouders" (archief kasteel van Loppem, IR.83) beschrijft de jonge Joseph van Caloen de overwinning van zijn vader bij de verkiezingen voor de Senaat:

"De kiezing voor 't kiezen van een lid van 't Senaat wierd gedaan te Brugge op den 11sten Juny 1867. Sedert menige jaren was die plaats bekleed door de Heer Boyaval, burgemeester van Brugge, denwelken gekozen was door de liberale partij. Dit jaar brachten de katholyken mijn vader voor als kandidaat denwelken gekozen wierd met eene meerderheid van achtig stemmen. God geve hem moed om ijverig Gods en Kerken regten te ondersteunen."

(Met dank aan mevr. Kruyfhooft voor de toestemming tot het raadplegen van het kasteelarchief.)

4.

Het eerste Brugse station op 't Zand. (Verz. J. Rau)

LOPPLEM EN DE EERSTE OPRICHTING VAN GROOT-BRUGGE (1942-1944)

Patrick Arnou

Inleiding.

De zelfstandige gemeente Loppem verloor deze eeuw tot tweemaal toe een stuk van haar grondgebied n.a.v. de oprichting van Groot-Brugge.

De laatste maal gebeurde dit op 1 januari 1971. Maar ook 28 jaar eerder was dit al het geval geweest.

In 1942 werd in volle bezettingstijd een eerste maal overgegaan tot de oprichting van Groot-Brugge. Ook toen verloor Loppem een gedeelte van zijn grondgebied aan het nieuwe Groot-Brugge, maar het kreeg dan wel een stuk van het grondgebied van de vroegere gemeente Sint-Andries terug.

Groot-Brugge werd na de oorlog echter opnieuw tenietgedaan, maar niet voor lang. Reeds op 1 januari 1971 herrees Groot-Brugge, en weer verloor Loppem een stuk van zijn grondgebied. Het kreeg nu echter niets meer terug...

Hierna handelen we over de eerste oprichting van Groot-Brugge, zoals dit bestond tussen 1942 en 1944, en de gevolgen daarvan voor het Loppemse grondgebied.

De groei van Brugge tot aan de Tweede Wereldoorlog.

Het grondgebied van de stad Brugge is in de loop van de 20ste eeuw herhaaldelijk gewijzigd.

Op het einde van de 19de eeuw was dit grondgebied beperkt tot de 430 ha binnen de omwalling.

Een eerste uitbreiding gebeurde n.a.v. de creatie van Zeebrugge, het zeekanaal en de binnenhaven van Brugge.

Hiervoor kreeg de stad Brugge in 1899 en 1901 het volledige grondgebied van de gemeente Sint-Pieters-op-den-dijk, alsook delen van de gemeenten Sint-Andries, Koolkerke, Lissewege, Dudzele, Uitkerke en Heist toegewezen.

In 1932 volgde nog een aanvullende uitbreiding met (nieuwe) delen van de gemeenten Lissewege, Dudzele en Zuienkerke.

Maar Brugge wilde nog meer, en allerlei annexatieplannen circuleerden. Zo vroeg de Brugse gemeenteraad in zitting van 20 juli 1937 om ook de volledige gemeente Sint-Michiels en het overblijvende deel van de gemeente Lissewege te kunnen inlijven bij het Brugse grondgebied.

Dit verzoek stootte echter op harde weerstand, o.a. van de gemeente Sint-Michiels, die zich wel akkoord verklaarde met een grenswijziging in de nabijheid van het nieuwe Brugse station (grenswijziging, die er uiteindelijk ook kwam in 1956), maar geenszins met een "naasting" van de rest van haar grondgebied.

Het probleem van de grote agglomeraties tot aan de Tweede Wereldoorlog.

De wil van Brugge om uit te groeien tot een grotere entiteit was geen uitzondering.

Algemeen werd in de jaren '20 en '30 van deze eeuw het probleem gesteld van de "voorsteden".

In vele steden was een belangrijk gedeelte van de bevolking van de oude stadskern uitgeweken naar de aanpalende randgemeenten, die dan ook een aanzienlijke bevolkingsgroei kenden ten nadele van de stad.

Deze randgemeenten genoten daarbij ook volop van de culturele en andere voorzieningen aanwezig in de stadskern, zonder daarin echter financieel bij te moeten dragen. Daarom werd - vooral door de politici uit de steden - aangedrongen op het vormen van grote agglomeraties.

Reeds in 1921 had burgemeester Adolf MAX van Brussel een wetsvoorstel ingediend om voor Brussel en de randgemeenten een metropolitaans district op te richten. Ook Kamiel HUYSMANS was te Antwerpen een fervent voorstander van een fusie tussen de randgemeenten en de stad.

Nochtans kwam van al deze fusieplannen weinig terecht, tot groot ongenoegen van o.a. HUYSMANS, die openlijk verklaarde dat één en ander enkel geen doorgang kon vinden door het "drama der sjerpen van burgemeesters en schepenen"...

De bezetter en de grote agglomeraties.

De Duitse bezetting zou echter de vorming van de grote agglomeraties in een stroomversnelling brengen.

Bij het Antwerpse stadsbestuur werd een zekere Dr. DELIUS aangesteld als Stadtkommissar. Deze Dr. DELIUS had voor de oorlog als burgemeester van Wesermünde de fusie met Bremerhafen gerealiseerd, en nu wilde hij in Antwerpen hetzelfde tot stand brengen.

Hij vond in de waarnemende burgemeester van Antwerpen, Leo DELWAIDE, een bondgenoot, en het project Groot-Antwerpen werd op stapel gezet.

Even kwam er nochtans tegenwind uit vrij onverwachte hoek. De Militärverwaltung te Brussel was er niet voor. VON FALKENHAUSEN en REEDER vreesden dat de oprichting van grote agglomeraties (en het "naasten" van de oude, vertrouwde gemeenten)

herrie zou veroorzaken bij de bevolking.

Hun verzet werd echter overwonnen door de voorstanders en op 1 september 1941 werd een Rijkscommissariaat voor de grote agglomeraties opgericht, dat de agglomeratievorming van Antwerpen, Brussel, Gent, Charleroi en Luik moest voorbereiden.

In mei 1942 kreeg hetzelfde Rijkscommissariaat ook de opdracht om andere agglomeraties te vormen, waaronder dus ook Groot-Brugge.

Intussen was Groot-Antwerpen al op 15 september 1941 opgericht. Op 15 mei 1942 verscheen het oprichtingsbesluit voor Groot-Gent, gevolgd door Groot-La Louvière op 20 juni 1942, Groot-Charleroi op 15 juni 1942, Groot-Brussel op 24 september 1942, Groot-Brugge op 10 oktober 1942 en tenslotte Groot-Luik op 25 oktober 1942.

De nieuwgevormde grote agglomeraties stonden nochtans niet in de gunst van de bevolking. Reden daartoe was onder andere dat de bezetter van de vorming van de nieuwe agglomeraties gebruik maakte om zijn vertrouwensmannen in de nieuwe bestuursorganen te plaatsen en vele hem minder gunstig gezinde lokale bestuursmensen aan de kant te zetten.

De grote massa wees de nieuwe agglomeraties dan ook af als uitvindingen van de bezetter en in de sluikpers werd er door het verzet sterk tegen van leer getrokken. Ook de rechterlijke macht wees de oprichting van de nieuwe agglomeraties af als onwettig, en zulks veroorzaakte zelfs een scherpe aanvaring tussen gerecht en bezetter in december 1942 - januari 1943.

Vorbereiding van de oprichting van Groot-Brugge.

In deze golf van "grote-agglomeratie-vorming" kwam dus ook Brugge aan de beurt.

Een concreet voorstel tot de begrenzing van het nieuwe Groot-

(Eng kollemaat)

7/3/1941

Brugge werd klaarblijkelijk voorbereid door het Brugse stadsbestuur zelf.

Dit bestuur was in 1941 door de bezetter grondig "gezuiverd".

Vooreerst mochten de gemeenteraden sinds april 1941 niet meer vergaderen, zodat het bestuur van de gemeenten volledig op de schouders lag van de colleges van burgemeester en schepenen.

Verder stelde de bezetter ook een leeftijdsgrens in van 60 jaar voor alle dragers van openbare functies, waardoor heel wat burgemeesters en schepenen uit hun ambt verdwenen en vervangen konden worden door personen, die geacht werden de bezetter gunstiger gezind te zijn.

Te Brugge was dit o.a. het geval voor burgemeester VAN HOESTENBERGHE, die vervangen werd door Jozef DEVROE, reeds voor de oorlog verkozen als V.N.V.-volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Brugge.

Het was derhalve het aldus "aangepast" schepencollege van Brugge dat een ontwerp opmaakte voor de nieuwe grenzen van een Groot-Brugge.

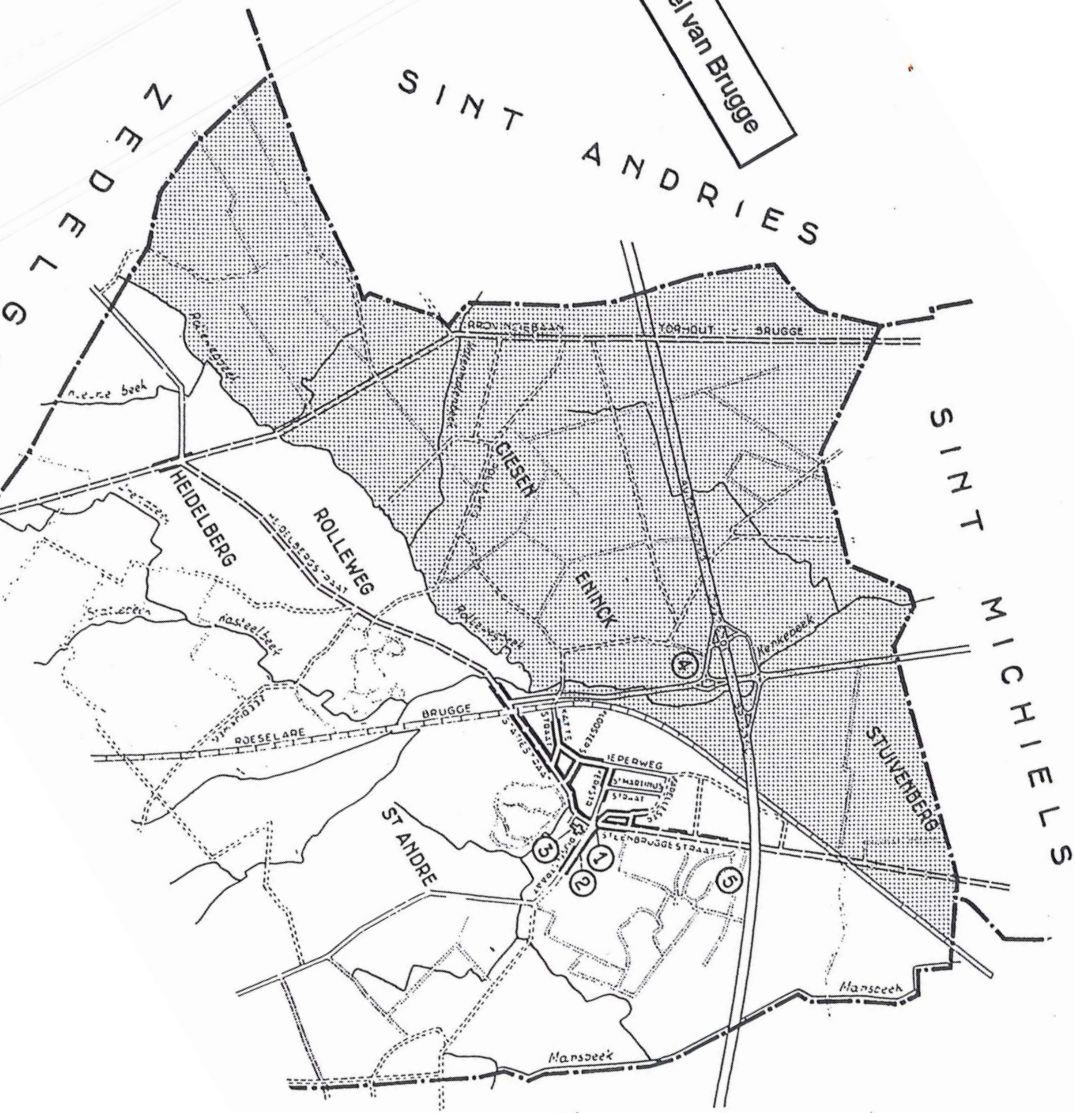
Hierbij werd uitgegaan van een dubbel doel: vooreerst diende de oude stadskern uitgebreid te worden met de "voorsteden", en verder moest de verbinding tussen de stadskern en Zeebrugge worden uitgebreid en verbeterd.

Bovendien wilde men aan Groot-Brugge ook logische en natuurlijke grenzen geven, wat meebracht dat er grenscorrecties dienden te gebeuren met de aan de nieuwe stad palende gemeenten, zoals Loppem.

Een gulzig voorstel.

In juni 1942 kreeg men te Loppem vanwege Brugge aldus een voorstel binnen, waarbij een aanzienlijk gedeelte van het Loppemse grondgebied (gedeelte boven de lijn gevormd door de spoorlijn

Aanvankelijk voorstel van Brugge

O O S T K A M P

Brugge-Kortrijk enerzijds en de Rollewegbeek anderzijds) naar Brugge zou verhuizen.

Uit een telling uitgevoerd door veldwachter Albert VERHAEGHE op 30 juni 1942 (onder de titel: "Inwoners van Loppem die gebeurlijk zouden kunnen overgaan naar Groot-Brugge") bleek dat dit gebied 93 woningen of woongebouwen telde met in totaal niet minder dan 502 inwoners (op een totale toenmalige bevolking van ongeveer 2.400 inwoners).

Het betrof geheel of gedeeltelijk volgende wijken en straten (wij behouden de schrijfwijze uit het desbetreffende document):

- Smisje (15 woningen)
- Stuivenberghe (twee hoeven - Groot- en Klein Magdalena-goed);
- Vagevuur (3 woningen);
- Eeninck (25 woningen);
- Haandekooi (2 woningen);
- Chiezen (15 woningen en het klooster O.L.V. van Bethanië. In dit klooster waren toen alleen al 108 personen ingeschreven);
- Watermolenhoek (2 woningen en het kasteel Emmaus);
- Torhoutsesteenweg (16 woningen en 2 kastelen (Valkenbos en Lisbona);
- en de Veldhoek (9 woningen).

Op 25 juli 1942 vroeg waarnemend provinciegouverneur BULCKAERT aan het Loppemse gemeentebestuur om het van Brugge gekregen ontwerp in de eerstvolgende collegezitting te bespreken en hem zo spoedig mogelijk hun advies te laten kennen.

Op 27 juli 1942 werd hieraan uitvoering gegeven, en verleende het college (bestaande uit burgemeester H. BLOMME, M. BARBIER en N. TAVEIRNE) negatief advies, gemotiveerd als volgt:

"Het College kan nopens deze wijzigingen geen gunstig advies verleen en aangezien deze wijzigingen niets anders dan onge-

makken voor de inwoners die met Brugge zullen ingelijfd worden, zal veroorzaken. Het drukt de wensch uit de bestaande toestand der gemeente ongewijzigd te zien”.

Dit advies werd reeds ‘s anderendaags overgemaakt aan de gouverneur. Het belette niet dat Groot-Brugge er toch kwam, maar uiteindelijk kreeg de nieuwe stad wel heel wat minder van het Loppemse grondgebied toegewezen dan eerst was vooropgesteld.

Groot-Brugge officieel opgericht.

Groot-Brugge werd officieel opgericht bij Besluit van 10 oktober 1942, genomen door G. ROMSEE, Secretaris-Generaal van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Volksgezondheid.

Dit besluit werd gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 14 oktober 1942, en de fusie werd effectief vanaf 1 november 1942.

De gemeenten Sint-Andries, Sint-Michiels, Assebroek, Sint-Kruis, Koolkerke en Lissewege werden volledig bij Brugge gevoegd.

Hierdoor werden de reeds deels verstedelijkte randgemeenten dus bij de stad aangehecht, en kwam er ook een bredere en betere verbinding met Zeebrugge. Daartoe werd trouwens ook nogmaals een stuk van Dudzele bij Brugge gevoegd.

Teneinde eveneens “de meest doelmatige natuurlijke stedenbouwkundige begrenzing” te bekomen, werden ook de grenzen van de nieuwe stad met de aanpalende gemeenten gewijzigd.

Oostkamp, Loppem, Varsenare, Snellegem, Meetkerke, Zuienkerke en Heist moesten delen of deeltjes van hun grondgebied afstaan aan Groot-Brugge, maar daarentegen werden delen van de door Brugge genaaste gemeenten Assebroek, Sint-Andries en Sint-Kruis afgestaan aan Varsenare, Loppem, Oedelem en Damme, terwijl gedeelten van de oude stad Brugge zelf overgedragen werden aan

Meetkerke, Zuienkerke en Blankenberge.

Op die manier diende een ruimtelijk verantwoorde aflijning van het nieuwe Brugge bekomen te worden.

Bepaalde beboste gebieden werden wel binnen het stadsgebied behouden, maar het landelijk karakter van een aantal meer rurale gebieden werd beschermd door ze af te staan aan de nog landelijke gemeenten rond de nieuwe stad.

Meer bepaald ten aanzien van Loppem werd de grens met Groot-Brugge in het Besluit van 10 oktober 1942 officieel vastgelegd als volgt:

“6° Grens Brugge-Loppem.

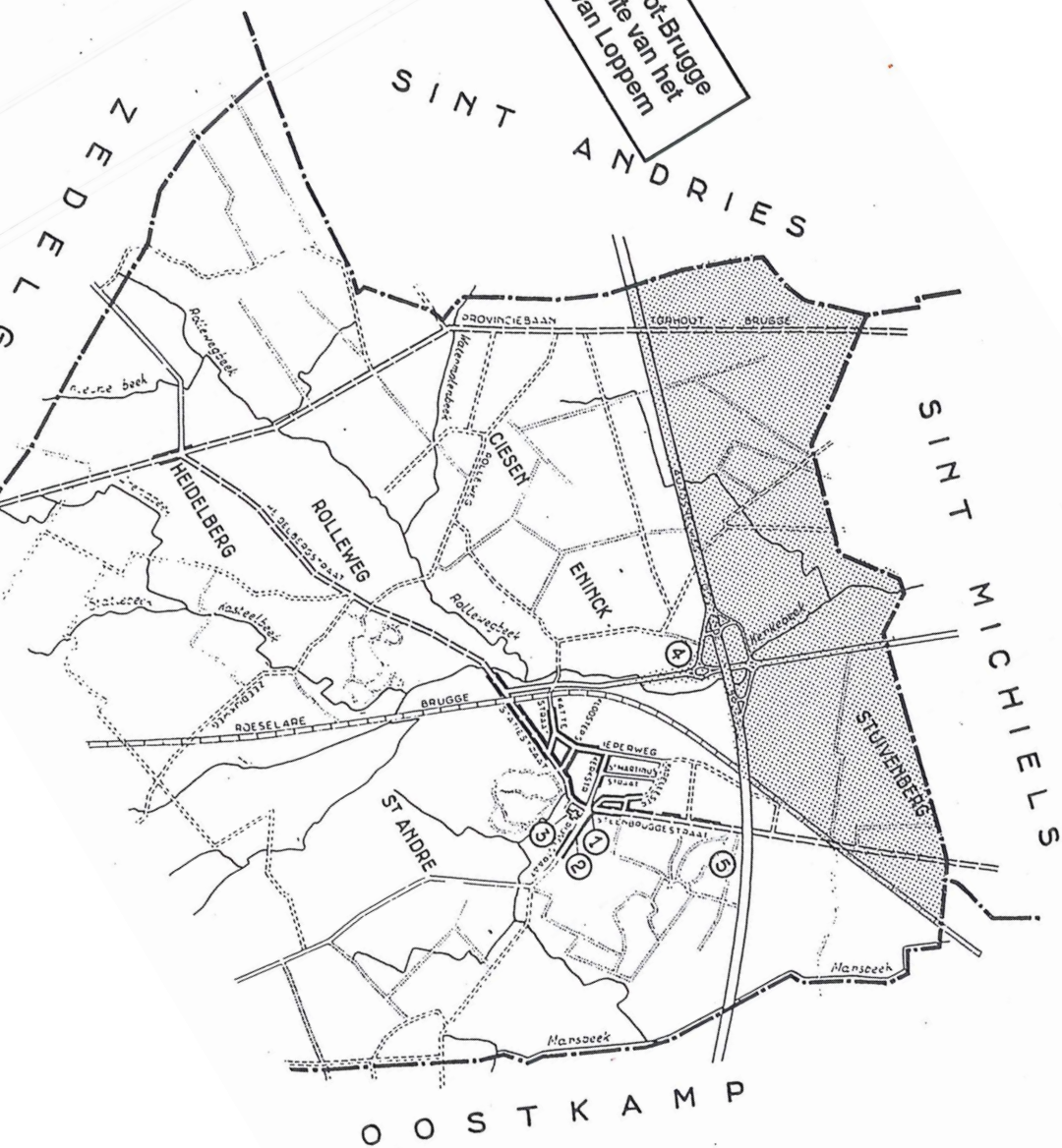
*De Zuid-Oostelijke grens van den spoorweg Brugge-Kortrijk;
De Zuidelijke grens van den autosnelweg Brussel-Oostende,
met inbegrip van de aftakking naar Loppem tot aan de lengteas
van den duiker over de Kerkebeek, waterloop nr 2, Loppem.”*

Verder werd in hetzelfde Besluit ook bepaald dat de rechten, lasten en verplichtingen van de vroegere gemeente Sint-Andries verdeeld zouden worden tussen de stad Brugge en de gemeenten Varsenare en Loppem, en dit volgens de art. 151 en 152 der toenmalige gemeentewet.

Overeenkomstig dezelfde artikels zouden ook de wederzijdse verplichtingen tussen de stad Brugge en Loppem vastgesteld worden, voortspuitende uit de toevoeging aan Brugge van een gedeelte van de gemeente Loppem.

Voor wat de commissies van openbare onderstand betrof, werd bepaald dat de rechten, lasten, verplichtingen en bezittingen van de commissie van openbare onderstand van de vroegere gemeente Sint-Andries, werden verdeeld tussen de commissies van openbare onderstand van het nieuwe Brugge, Varsenare en Loppem, en dit volgens het aantal door de vroegere commissie van openbare onderstand van Sint-Andries ondersteunde behoeftigen, wonende op

Uiteindelijk bij Groot-Brugge
gevoegd gedeelte van het
grondgebied van Loppem

het aan Brugge, Varsenare en Loppem toebedeelde gebied. Het aantal behoeftigen diende geteld te worden op de datum van de bekendmaking van het besluit tot oprichting van Groot-Brugge.

De behoeftigen wonende op het vroegere grondgebied van Loppem, dat bij Groot-Brugge werd gevoegd, vielen in de toekomst ten laste van de commissie van openbare onderstand van Brugge, zonder dat deze stad daarvoor aan de commissie van openbare onderstand van Loppem enige vergoeding kon vragen.

Het personeel van de gemeente en de commissie van openbare onderstand van de opgedeelde gemeente Sint-Andries moest volledig door Groot-Brugge worden overgenomen.

Gevolgen voor het Loppemse grondgebied.

Het officiële resultaat van de oprichting van Groot-Brugge bleek uiteindelijk voor Loppem dus veel minder erg dan eerst gevreesd kon worden.

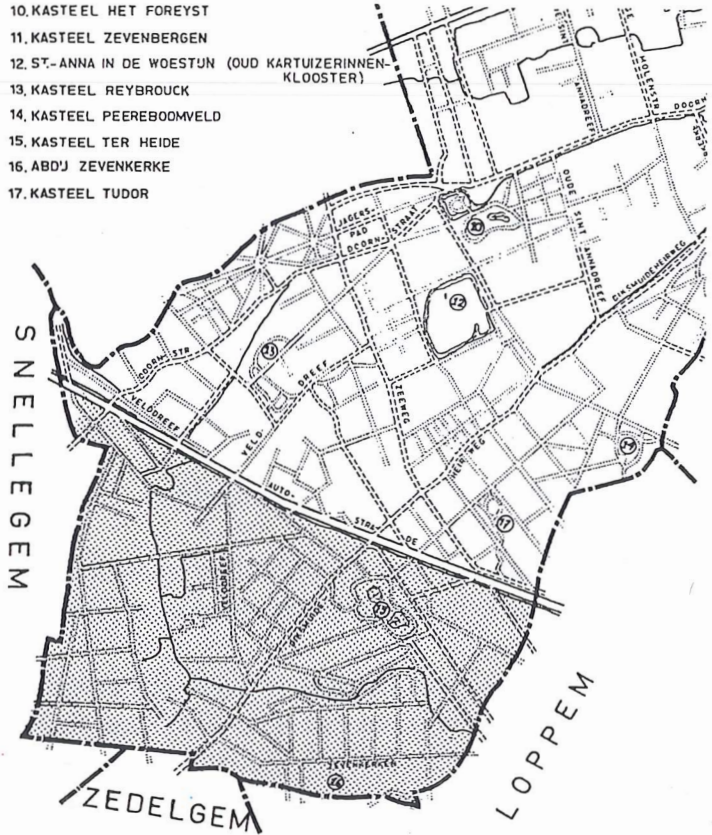
Alleen het gedeelte van Loppem gelegen ten noorden van de lijn, gevormd door het tracé van de autoweg Brussel-Oostende enerzijds, en de spoorlijn Brugge-Kortrijk anderzijds, werd toegevoegd aan de stad Brugge (zie ook het bij dit artikel gevoegde grondplan).

Hieraan werd dan nog toegevoegd - maar dit was van weinig praktisch belang - het gedeelte van de oprit van de autoweg dat aan de Loppemse zijde ervan gelegen was, en dit tot aan de kruising met de Kerkebeek.

Het gedeelte van het Loppemse grondgebied dat verloren ging betrof een weinig bevolkt gebied met 20 woningen en 1 kasteel (Valkenbos).

Daartegenover kreeg Loppem echter een in oppervlakte minstens evenwaardig stuk grondgebied van het oude Sint-Andries toegewezen. Het betrof hier het volledige deel van Sint-Andries gelegen ten

10. KASTEEL HET FOREYST
11. KASTEEL ZEVENBERGEN
12. ST.-ANNA IN DE WOESTIJN (OUD KARTUIZERINNEN-KLOOSTER)
13. KASTEEL REYBROUCK
14. KASTEEL PEEREBOOMVELD
15. KASTEEL TER HEIDE
16. ABDJ ZEVENKERKE
17. KASTEEL TUDOR

**Bij Loppem gevoegd gedeelte
 van het grondgebied van het
 vroegere Sint-Andries**

zuiden van de autoweg Brussel-Oostende, met in totaal 10 woningen, het kasteel Ter Heyde en vooral de abdij van Zevenkerken. Voortaan zou de grens tussen Loppem en Groot-Brugge dus lopen langs de autoweg, en dit vanaf het punt waar deze weg de spoorlijn Brugge-Kortrijk kruiste, om dan vanaf deze kruising dezelfde

spoorweg naar het noorden toe te volgen tot op het punt waar deze het grondgebied van Oostkamp bereikte.

In elk geval een simpele grens, behoudens dan voor wat betreft de hierboven al besproken zeer beperkte uitsprong ter hoogte van de oprit van de autoweg.

Jammer genoeg voor Loppem werd dezelfde grensbepaling 28 jaar later niet meer gehanteerd...

Enige andere gevolgen voor Loppem.

De oprichting van Groot-Brugge bracht daarnaast voor het Loppemse gemeentebestuur uiteraard ook een aanzienlijk aantal formaliteiten met zich mee. Bevolkingsregisters moesten diepgaand worden aangepast, financiële afrekeningen moesten opgemaakt worden en nieuwe tellingen van alles en nog wat dienden te gebeuren.

Daarbij zorgde de aanwezigheid van de abdij van Zevenkerken op het Loppemse grondgebied voor heel wat nieuwe problemen. Een aantal kloosterlingen behoorden tot de abdijsgemeenschap zonder daarom ook daadwerkelijk altijd in de abdij te verblijven. Missionarissen in Congo en in China, of paters die voorlopig in andere abdijen in Frankrijk, Engeland of Polen verbleven: allen waren ze moeilijk te vangen vogels voor een gemeentelijke administratie die in oorlogstijd gedetailleerde registers moest bijhouden of identiteitskaarten wilde uitreiken.

Ook verbleven er in de abdij een aantal kloosterlingen van joodse origine. Dit bracht met zich mee dat Loppem vanaf 1 november 1942 plotseling drie joodse inwoners kreeg ingeschreven in het jodenregister. Wij hopen hierop in een volgende bijdrage nog meer specifiek te kunnen ingaan.

Problemen van een heel andere soort waren de discussies met Brugge omtrent financiële afrekeningen.

Bijzondere discussie in dat verband werd gevoerd rond een kachel

en de nodige elektrische aansluiting ervan in een wachtlokaal-barak, die door de gemeente Loppem (verplicht) was opgericht voor de burgerlijke wachters die instonden voor de bewaking van de brug van de autoweg over de spoorweg te Loppem. Deze barak was door de vorming van Groot-Brugge op het grondgebied van die stad komen te liggen en Loppem wilde haar geld voor de bouw van deze barak terug. Brugge had eerst beloofd te zullen betalen, maar krabbelde dan terug. Loppem riep de hulp van de gouverneur in, maar deze hield de boot af en stelde enkel dat in geval van blijvend niet-akkoord er een college van drie commissarissen aangesteld zou moeten worden om de zaak te regelen...

Einde van Groot-Brugge.

De bevrijding bracht automatisch ook het einde van Groot-Brugge met zich mee.

Reeds op 5 mei 1944 had onze Regering in Londen een besluitwet aangenomen, waarin o.a. werd gesteld dat de door de Secretarissen-Generaal genomen besluiten betreffende fusies van gemeenten en wijziging van grenzen van gemeenten nietig waren, en dat deze nietigheid terugwerkte tot op de dag waarop deze besluiten in werking waren getreden.

Juridisch werd de oprichting van Groot-Brugge dus met terugwerkende kracht nietig verklaard. Deze besluitwet van 5 mei 1944 verscheen in het Belgisch Staatsblad van 1 september 1944, te Londen gepubliceerd.

Met het verdwijnen van de Duitsers (Loppem werd bevrijd op 8 september 1944) verdween dus automatisch ook Groot-Brugge.

Loppem werd hersteld in zijn grondgebied van vòòr 1 november 1942 en de gemeente Sint-Andries herrees uit haar asse (net als de andere door Brugge "genaaste" gemeenten).

Administratieve afwikkeling.

De juridische fictie dat Groot-Brugge geacht werd nooit te hebben bestaan, belette evenwel niet dat de afwikkeling ervan een moeilijk te ontwarren kluwen met zich meebracht.

Loppem diende zich daarover te verstaan, zowel met de gemeente Sint-Andries, als met de (opnieuw klein geworden) stad Brugge.

Het Regentsbesluit van 31 januari 1945 voorzag in de oprichting van een college of commissie van likwidatoren voor de "likwidatie van de tijdens de bezetting feitelijk opgerichte gemeenten".

Wanneer de gemeenten evenwel onderling tot een akkoord konden komen, diende dergelijk college of commissie niet worden aangesteld.

Tussen Loppem en Sint-Andries verliep alles vrij vlot en werd geen college of commissie van likwidatoren in werking gesteld. Uit een onderzoek bleek dat Loppem in 1943 en 1944 in totaal 24.947 fr had ontvangen, die aan Sint-Andries toekwamen, terwijl het voor rekening van Sint-Andries 15.497 fr had betaald. Loppem diende dus uiteindelijk 9.450 fr te storten aan Sint-Andries.

Een gelijksoortige berekening voor wat betreft de commissies van openbare onderstand gaf een saldo van 4.210 fr in het voordeel van de Loppemse commissie.

Maar er diende ook nog een verrekening te gebeuren met de stad Brugge. Na veel administratieve rompslomp kon op 12 april 1948 aan de arrondissementscommissaris bevestigd worden dat ook dit geregeld was. De stad Brugge betaalde aan de gemeente Loppem 30.467,77 fr en de commissie van openbare onderstand te Loppem betaalde aan de Brugse commissie 3.358,93 fr.

Hiermee was Groot-Brugge officieel van de baan, minstens toch voor een goede twintig jaar...

Voornaamste bronnen:

- Gemeentearchief Zedelgem, afdeling Loppem, bundel 501.2: "Vorming en likwidatie Groot-Brugge".
- Gemeentearchief Zedelgem, afdeling Loppem, bundel uitgaande briefwisseling 1942.
- VANHOUTTE, J.A., *De geschiedenis van Brugge*.
- RYCKAERT, M., *Historische stedenatlas van België. Brugge*.
- SCHEPENS, L., *Brugge bezet*.
- *België in de tweede wereldoorlog*, delen 2 en 9.

Met dank aan Robert TAVEIRNE, Albert VERHAEGHE, Albert D'HONT en Marcel OSSELAERE voor de bereidwillige verstrekte informatie.

VONDELING IN ZEDELGEM

Victor Deceuninck

Bij het doornemen van de doopregisters van de parochie Zedelgem vond ik de volgende doopakte:

Anno Domini 1856, die secunda Maii, baptizavi sub conditione infantem expositum in hac, inventum ab Engelberta Durieu aetatis circiter 28 dierum, Leoniam Hagelsteen, cujus parentes ignorantur suscipit Virginia Benoot.

In de geboorteregisters van de gemeente:

Geboorte N° 92 - Vondeling

Het jaar achttien honderd zes en vijftig, den tweeden Mei, omtrent kwart na vier ure des namiddags, op het verslag gedaen door den genoemden Durieu Engelbert, oud zeven en dertig jaer, wagenmakersbaes, wonende alhier op het dorp, aan Maertens Eduard, veldwachter dezer gemeente, dat er een klein kind lag langs den openbaren voetwegel palende aen zijnen eigendom en wooning, staende dicht voornoemd dorp, welk kind hij Durieu, zoo dadelijk ontdekt had, door het hooren schreeuwen van hetzelfde, heb ik ondergeteekende Lievens Josephus, burgemeester der gemeente Zedelghem, bevel aen den bedoelden policie beambten gegeven, zich dadelijk ter plaets te begeven, met uitnoodiging om dit kind op te nemen en naer het gemeentehuis te doen brengen en dezen vergezeld door Virginie Benoot, vroedvrouw alhier, die zich in het gemeentehuis bevond, beide ter plaets gaende, hebben zij het kind gevonden, opgenomen en naer het voorzeid huis gebracht.

Dit kind volgens onderzoek behoort tot het vrouwelijk geslacht en was gewonden in twee lappen van wolle sargien, ten grooten deele versleten en gekleed met een geel katoene lijveken, een katoene lila mutsje met witte rondkens, een versleten lijnwaden doek, geteekend Met een katoenen open hemdeken.

Aen het gemelde kind zijn gegeven de namen van Hagelsteen Leonie, en hetzelfde volgens de verklaring der voorzeide vroedvrouw, moet omtrent vier weken oud zijn.

Van al hetwelk wij het tegenwoordig proces verbaal opgemaekt hebben, om naer op het register van den burgerstand overgeschreven te zijn, aen Mijnheer den procureur des konings te Brugge gezonden te worden.

(w.g.) J. Lievens

INHOUD 19de JAARGANG

Arnou Patrick	Branden en brandbestrijding in de deelgemeente Veldegem (± 1935-1976)	67
	Loppem en de eerste oprichting van Groot-Brugge (1942-1944)	134
Braet Johan	Fotografie als bron en illustratie van de Heemkunde. Casus: een groepsfoto van de Zedelgemse meisjesschool anno 1908	100
Cappon Géry	Het leen ter Zaggebroek in Zedelgem (1325-1795) en het Zesde Begin van de Ommeloper uit 1674	3
	Dominicus De Roovere wordt baljuw in 1655	47
	De oude molen in Loppem in 1503	108
Deceuninck Victor	Vondeling in Zedelgem	155
Denys Bertrand	Norbert Fonteyne, und immer noch kein Ende	20
	Ieper, middeleeuwse stad van de twintigste eeuw	113
	Guido Gezelle en zijn Loppemse relaties. A. Charles van Caloen	119
Fonteyne Norbert E.	Ko Noomes glorierijke aftocht	32
	Ko Noomes glorierijke aftocht (vervolg)	49
Meulemeester Jean Luc	Het schilderijenpatrimonium van de Sint-Martinuskerk in Loppem	83
Smessaert Georges	Het Vrij-geweeld	110

